

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

١٢٥٧

دانشگاه شاه

دانشکده هنر

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته ارتباط تصویری

عنوان

مطالعه عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های تاریخی کاشان

استاد راهنما

سید نظام الدین امامی فر

استاد مشاور

پرویز اقبالی

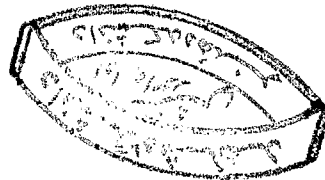
تعمیر و احداثات مدرک علمی بیلان
تمت بزرگ

نام دانشجو

محبوبه شیرین بیان

۱۳۸۸/۱۲/۱۷

شهریور ماه ۱۳۸۸

۱۳۲۵۷۰

دانشگاه شاهرود
دانشکده هنر

به نام خدا

تمامی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه تحصیلی متعلق به دانشگاه شاهد است و هر گونه نقل مطالب با ذکر نام دانشگاه شاهد، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است. دانشجویان در صورتی می توانند نسبت به چاپ مقاله مستخرج از پایان نامه خود اقدام کنند که مقاله مورد تأیید استاد راهنما قرار گرفته باشد. همچنین به هنگام چاپ مقاله ذکر نام استاد راهنما ضروری است. عدم رعایت موارد فوق موجب پیگرد قانونی است.

«معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی»

تقدیر و تشکر

تشکر از مادر و برادران عزیزم که همواره یار و یاور من بودند
تشکر از استاد بزرگوار آقای سید نظام الدین امامی فر به خاطر حمایت‌های بی دریغ و
راهنمایی‌های ارزشمندشان
تشکر از استاد گرامی آقای حمید شریفی به خاطر راهنمایی‌های خلاقانه شان
تشکر از آقای پرویز اقبالی
تشکر از آقای امیر کاشانی که در تهیه عکسها، یاریم کردند
تشکر از آقای مصطفوی مسئول هنری خانه های تاریخی کاشان، به خاطر راهنمایی‌های حرفه ای
و انتقادهای سازنده شان
تشکر از آقای سامان محرابی که صادقانه مرا در تهیه نماهای سه بعدی، همراهی کردند
تشکر از دوست عزیزم خانم سارا ناطق

تاریخ
شماره
پیوست

صورتجلسه دفاع

بدین وسیله جلسه دفاعیه کارشناسی ارشد خانم محبوبه شیرین بیان دانشجوی رشته: ارتباط تصویری

رساله نظری: مطالعه عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های تاریخی کاشان

پروژه عملی: طراحی داخلی برج مسکونی نسترن در تاریخ ۸۸/۷/۱۶ برگزار و نمره رساله نظری ۱۹/۲
و پروژه عملی ۱۹/۱ و میانگین آن به عدد ۱۹/۸ و به حروف **بزرگ و هشت** اعلام می گردد.

اعضای هیات داوران

۱- آقای سید نظام الدین امامی فر (استاد راهنما)

۲- آقای حمید شریفی (استاد پروژه عملی)

۳- آقای پرویز اقبالی (استاد مشاور)

۴- آقای محسن محمدی (داور مدعو)

۵- آقای خشایار قاضی زاده (داور داخلی)

۶- آقای علی اصغر شیرازی (نماینده تحصیلات تکمیلی)

مدیر گروه رشته: ارتباط تصویری - گرافیک

نام و نام خانوادگی: خشایار قاضی زاده

امضاء:

دانشکده هنر دانشگاه شاهد

چکیده پایان نامه

این چکیده به منظور چاپ در نشریات دانشگاه تهیه شده است

عنوان پایان نامه:

مطالعه عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های تاریخی کاشان

استاد راهنما: سید نظام الدین امامی فر

استاد مشاور: پرویز اقبالی

نام دانشجو: محبوبه شیرین بیان

شماره دانشجویی: ۸۵۷۴۹۷۵۱۰

رشته: ارتباط تصویری

چکیده:

در این پژوهش به بررسی عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های تاریخی کاشان پرداخته شده است. بر این اساس، رساله در سه بخش تنظیم گردیده است. فصل اول به بیان تعاریف و تاریخچه ها، می پردازد که در این میان، عمده توجه به تعریف و مختصات طراحی داخلی و طراحی داخلی خانه های کاشان است و اصولاً جایگاه، موقعیت و مشخصات خانه، در فرهنگ ایرانی را تحلیل می کند.

فصل دوم به بررسی عناصر استفاده شده از دیدگاه طراحی داخلی در خانه های کاشان، پرداخته می شود که تصاویر متعدد (که با حضور در محل و عکاسی تهیه شده است) از خانه ها، این بررسی را گرانمایه تر می کند. در این بین، خانه بروجردی به عنوان یک نمونه کوچک و زیبا مورد توجه بیشتری است.

در فصل سوم با ارائه نمونه هایی از چگونگی استفاده از عناصر تزئینی سنتی در بناهای جدید و ارائه راهکارهایی برای تلفیق هر چه بهتر این دو فضا، مبحث به اتمام می رسد.

امید است این پژوهش مفید واقع گشته و مورد استفاده خوانندگان قرار بگیرد.

واژگان کلیدی: طراحی داخلی، خانه های تاریخی، کاشان

نظر استاد راهنما: برای چاپ در نشریات مربوط به دانشگاه مناسب است.

تاریخ

امضاء

فهرست مطالب

ج	پیش‌گفتار
۱	مقدمه
	فصل اول... تعاریف و تاریخچه‌ها
۴	مقدمه فصل اول
۵	طراحی داخلی و مفاهیم شکل دهنده به آن
۹	عوامل موثر در طراحی داخلی
۱۰	• تعریف مرز طراحی داخلی (منحصراً مربوط به خانه‌های مسکونی)
۱۲	اصول نظری طراحی داخلی (منحصراً مربوط به خانه‌های مسکونی)
۲۴	اهداف طراحی داخلی
۲۵	تاریخچه معماری (به عنوان پایه طراحی داخلی) در ایران
۲۷	اصول معماری ایرانی (به عنوان پایه طراحی داخلی)
۲۸	اصول خمسه تزئینات (عوامل موثر در طراحی داخلی)
۳۵	ویژگیهای یک بنای تاریخی
۳۶	کاشان، معماری و عوامل موثر در طراحی داخلی آن
۳۶	• کاشان
۳۷	• وجه تسمیه کاشان
۳۸	• کاشان در طول تاریخ
۴۱	• زلزله‌های کاشان
۴۲	• معماری کاشان
۴۵	بررسی عوامل اقلیمی و فرهنگی در شکل‌گیری خانه‌ها
۴۵	• تعریف اقلیم
۴۶	• تعریف فرهنگ
۴۷	• خانه و فرهنگ
۴۸	• خانه، اقلیم، فرهنگ
۴۸	• اهمیت بررسی اقلیمی-فرهنگی در ساخت خانه‌های مسکونی
۴۹	• رویکرد اقلیمی در بررسی تأثیر اقلیم بر خانه
۵۰	• رویکرد فرهنگی در بررسی تأثیر فرهنگ بر خانه
۵۲	• عقل‌گرایی در برخورد با عوامل اقلیمی
۵۳	• احساس‌گرایی در برخورد با عوامل فرهنگی
۵۴	• شکل‌گیری مسکن در بستر فرهنگ اقلیمی

۵۴	• شکل گیری مسکن با معیارهای مذهبی - فرهنگی و اقلیمی
۵۴	• رویکرد پیشنهادی در تجزیه و تحلیل اقلیمی - فرهنگی معماری خانه ها
۵۶	خانه و خانه ایرانی
۵۶	• منشأ خانه های مسکونی
۵۷	• خانه ایرانی
۵۸	• انواع خانه های ایرانی
۵۸	• اندامهای خانه ایرانی
۶۳	• ویژگیهایی از خانه های ایرانی

فصل دوم..... بررسی عناصر استفاده شده از دیدگاه طراحی داخلی در خانه های تاریخی

کاشان

۶۶	مقدمه فصل دوم
۶۷	خانه های تاریخی کاشان
۶۸	اصطلاحات خانه های تاریخی کاشان
۷۲	الگوی معماری - فرهنگی خانه های کاشان
۷۴	خانه بروجردی
۷۵	زیباییهای قابل توجه خانه بروجردی
۷۶	هنرمندان بنا
۷۶	شرح پلان و معماری بنا
۸۴	بادگیرها
۸۵	مواد و مصالح به کار رفته در بنا
۸۵	تزیینات وابسته به معماری
۸۵	• تزیینات کاشی کاری
۸۶	• تزیینات آجری
۸۸	• تزیینات گچبری
۱۱۳	نقاشی و رنگ آمیزی در خانه بروجردی
۱۱۳	• ویژگیهای نقاشی قاجار
۱۱۵	• نقاشی و رنگ آمیزی در خانه بروجردی
۱۳۳	آینه کاری
۱۳۶	• شیوه اجرای کار در آینه کاری
۱۳۷	• هنر آینه کاری در خانه بروجردیها
۱۳۸	• نقش گره در آینه کاری خانه بروجردی
۱۴۰	تزیینات درهای ورودی، پنجره ها و نرده های چوبی خانه بروجردی

۱۴۶	سایر خانه های قدیمی
۱۴۶	•خانه طباطبایی
۱۴۸	•عباسیان
۱۵۱	•خانه عامری
۱۵۲	•سایر خانه های قدیمی
۱۵۵	هویت فرهنگی چیست؟(پاسخ به این سوال مقدمه پاسخ به سوال دوم تحقیق خواهد بود.)
	فصل سوم ارائه نمونه هایی از چگونگی استفاده از عناصر تزئینی در بناهای جدید
۱۵۷	مقدمه فصل سوم
۱۶۸	نتیجه گیری
۱۷۲	فهرست تصاویر
۱۷۶	منابع و مأخذ
۱۷۸	پروژه عملی
۱۷۹	توضیحات بیانی پروژه عملی
۱۸۳-۱۹۵	تصاویر پروژه عملی
۱۹۶	چکیده انگلیسی
۱۹۷	عنوان انگلیسی

باوجود همه پیچیدگیهای مفهوم هویت و تلقی های متفاوت صاحب نظران از آن، برکسی پوشیده نیست در معماری معاصر ایران و به دنبال آن طراحی داخلی، این واژه دچار بحران گشته و بصورت مفهوم انتزاعی درآمده است. رنگ باختن مفهوم هویت، مختص این حوزه نمیباشد، همچنانکه این ضعف درحوزه های مختلف فرهنگی، اجتماعی، ملی و غیره مشهود میباشد.

آوازه ایران در معماری جهان آن چنان طنین افکنده که تاریخ معماری جهان خود را وامدار آن می داند. از بنای زیگورات چغازنبیل که در حدود ۱۲۵۰ سال قبل از میلاد مسیح بنا شده، تا اکنون بیش از سه هزار سال می گذرد. آنچنانکه در کتابها آمده، به عنوان تمدنی بزرگ و باشکوه از پیشتازان علم و فرهنگ و هنر بوده ایم. دانشمندان بزرگی چون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی و ... در این سرزمین زیسته اند و حاصل رنج خود را به جهانیان عرضه داشته اند. هنرمندان گمنام ایران چنان روحی در کالبد معماری و عناصر تزئینی ایران دمیده اند که گویی پاسارگاد و نقش جهان بانفس آنها زنده است. گویی آنها روح ابدی خود را در معماری به یادگار گذاشته اند.

اما اینک ما کجائیم؟ چقدر به تاریخ و هویت خود وفادار بوده ایم؟ آیا مسیر آنها را ادامه داده و تلاشهایشان را به ثمر نشانده ایم یا آنچنان از قله شکوه فرو افتاده ایم که توان نگاه کردن بر بلندای تاریخ خود را نداریم؟ شاید در میانه راه، بلا تکلیف و سرگردان از حرکت باز ایستاده ایم تا دستی از آسمان راه را بر ما بنماید. نام هنرهای تزئینی وابسته به معماری برگ کدامین کتاب را به نام خود آذین بسته است؟ مفاهیم سنتی خود را چقدر به جهانیان عرضه کرده ایم تا در عرصه جهانی گمنام نمائیم؟ غیر اینست که به تاریخ خود و امداریم؟ براستی مشکل کجاست؟ چرا در عرصه ای که پیشتان بودیم، اکنون ته قافله ایستاده و نظاره گر شده ایم تا دیگران راه را به ما نشان دهند؟ آیا مدرن زیستن، به معنای فراموشی خود، عاری شدن از ماهیت وجودی و دنباله روی از دیگران است؟

هیچکس منکر تاثیر خانه مسکونی بر رفتار انسان در یک جامعه نیست. سیمای شهری و طراحی خانه هایمان آنچنان از مفاهیم والای خود تهی شده که آثارش بر روح و روان جامعه مشهود است. ساختمانها با فرمها، رنگها و مصالح ناهمگون، آنچنان ناموزون در کنار هم قرار گرفته اند که انسان را به فکر وادارمی سازد: (شاید عمدی در کار باشد)

باز گشت به این هویت جز با بازشناسی چنین عناصری که طراحی داخلی و تزئینات خانه های تاریخی امان را می سازند میسر نمی باشد. شاید این رساله بتواند گام کوچکی برای شناساندن عناصر هویت ساز ایرانیان در طراحی داخلی منازل مسکونی در دهه های نه چندان دور داشته باشد تا به وسیله آن بتوانیم در طراحی مدرن خانه های جدید از آن بهره بگیریم.

طراحی داخلی ، شاخه‌ای از طراحی است که در آن از بسیاری از اصول طراحی مثل گرافیک، معماری، طراحی صنعتی و معماری منظر استفاده می‌شود. طراحان داخلی با راهکارهای بصری سر و کار دارند. محیطی که در آن زندگی می‌کنیم (در اینجا منظور از محیط زندگی مشخصاً خانه است) نیاز به برقراری روابط منطقی فرمی و روابط سازمان بندی دقیق بر مبنای اصول و مبانی بیان بصری دارد تا بتوان در چنین محیط مطلوب و دلنشینی فارغ از فشارهای ناخواسته روانی، زندگی سالم و پرنشاطی را تجربه کرد. حال این سوال پیش می‌آید که با وجود سابقه دیرین و درخشان هنرمندان هموطن در ساختن چنین محیطهایی (خانه های کاربردی و همچنین زیبا از نظر بصری و غنی به لحاظ طراحی داخلی) ، چرا خانه هایی که هم اکنون در آن زندگی می‌کنیم، هیچگونه نشان و رنگ و بویی از آن پیشینه و سابقه تاریخی درخشان خانه سازی ایرانی ندارد و هر چه می‌بینیم تقلیدی نا آگاهانه از معماری مدرن غربی است که حاصل آن ظهور شهرها و خانه هایی بی هویت و بی نظم است.

کلیات تحقیق

بدین ترتیب سوالهای اصلی تحقیقمان مشخص می شود که عبارتند از:

- ۱- عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های تاریخی کاشان چه هستند؟
 - ۲- آیا عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های کاشان دارای هویت فرهنگی مشخصی می باشند؟
 - ۳- آیا عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های تاریخی کاشان می تواند به نوعی الهام بخش طراحان داخلی خانه های مدرن باشد؟
- در مورد سابقه ای که می توان برای این پژوهش در نظر گرفت می توان گفت که مواردی همچون بررسی و تحلیل نمونه های سنتی و مدرن مسکن از نظر فرهنگی ، مسبوق به سابقه است.

با مطالعه چنین رساله‌هایی و همچنین مطالعات قبلی که پیش فرضهایی را ناخودآگاه در ذهنمان بیدار می‌کند به فرضیه‌هایی چند می‌رسیم که عبارتند از:

۱- عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه‌های تاریخی کاشان شامل گچبری، آینه کاری و نقاشی دیواری هستند.

۲- عناصر به کار رفته در طراحی داخلی خانه‌های تاریخی کاشان دارای هویت فرهنگی ایرانی مشخصی می‌باشند.

۳- می‌توان از عناصر و تزیینات تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه‌های تاریخی کاشان در معماری جدید ایرانی بهره جست.

اما در هر پژوهشی هدفی مدنظر پژوهشگر می‌باشد که در این پژوهش خاص، این اهداف مطمح نظر خواهد بود:

هدف اصلی: مطالعه نوع تزیینات داخلی مربوط به طراحی داخلی بکار رفته در خانه‌های تاریخی شهر کاشان (خانه بروجردیها و طباطبائیها)

هدف فرعی: بازگشت به هویت ایرانی در طراحی داخلی منازل و ارائه الگویی جدید و بدیع برای طراحی داخلی منازل مسکونی با توجه به الگوهای قدیمی

مسئله برای دستیابی به این اهداف ناگزیر به اتخاذ روش گردآوری اطلاعات هستیم. روش ما در این پژوهش عبارتند از حضور در محیط مورد تحقیق که خانه‌های تاریخی در شهر کاشان می‌باشد، است. از تمام زوایا و جزئیات عناصر تزیینی این خانه‌ها عکسبرداری شده است. استفاده از کتابها و مقالاتی که به نوعی به این مسئله پرداخته‌اند نیز مفید فایده قرار گرفته است. و در نهایت آنالیز نقوش مورد استفاده و تبدیل آنها به موتیفهای دو بعدی گرافیکی برای درک بهتر انجام شده است.

در نهایت با استفاده از تصاویری، کوششهای قبلی انجام گرفته در راستای بررسی این عناصر تزیینی و استفاده آنها در فضاهای امروزی، مشاهده می‌شود. با استفاده از نتایج این تحقیق راهکاری برای استفاده از این عناصر تزیینی در فضاهای مدرن امروزی پیشنهاد می‌شود. که با انجام این قسمت از کار، هر دو هدف اصلی و فرعی از انجام تحقیق محصول است.

فصل اول :

تعاريف و تاريخچه ها

مقدمه فصل اول:

برای بررسی بهتر عناصر تشکیل دهنده طراحی داخلی خانه های تاریخی کاشان، مسلماً نیاز به ارائه تعاریف و تاریخچه هایی از کلماتی همچون طراحی داخلی ، خانه های تاریخی و بررسی همه جانبه ای از شهر کاشان لازم به نظر می رسد. بدین منظور در این بخش به ارائه تعاریف و تاریخچه ها می پردازیم.

عناوین این فصل شامل طراحی داخلی و مفاهیم شکل دهنده به آن، عوامل موثر در طراحی داخلی ، اصول نظری طراحی داخلی ، اهداف طراحی داخلی ، تاریخچه معماری (به عنوان پایه طراحی داخلی در ایران)، اصول معماری ایرانی (به عنوان پایه طراحی داخلی)، اصول خسته تزیینات (عوامل موثر در طراحی داخلی)، ویژگیهای یک بنای تاریخی، کاشان، معماری و عوامل موثر در طراحی داخلی آن، بررسی عوامل اقلیمی و فرهنگی در شکل گیری خانه ها، خانه و خانه ایرانی و ویژگیهای یک خانه ایرانی است.

طراحی داخلی و مفاهیم شکل دهنده به آن

امروزه گرافیک بعنوان یکی از مهمترین عوامل تبلیغ، پیام رسانی و نشر دانش سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می باشد و در جوامع پیشرفته از مهمترین ارکان تشکیل دهنده یک زندگی اجتماعی است. طراحی گرافیک در اعلان های تبلیغاتی و تجاری تلویزیون، سینما، بسته بندی کالاها، علائم راهنمایی و رانندگی، ویتترین مغازه ها تزئین خیابانی، طراحی مکانهای عمومی نظیر هتل ها، فرودگاهها و متروها، رستوران ها و پارک ها، فروشگاه ها و اماکن مختلف ورزشی هنری و فرهنگی، نوشته ها و تبلیغات بدنه ساختمان ها و وسایل نقلیه مثل اتوبوس ها، ترن ها و هواپیماها، بیل بردها و گرافیک در ابعاد بزرگ و نقاشی دیواری، پیکتوگرام ها و علائم نمادین، نقش عمده ای دارد.

کارشناسان با توجه به دامنه وسیع فعالیت های گرافیک، اهداف و ویژگی های آن، قابلیت های تکثیر و تولید مجدد و در نظر گرفتن عملکرد و کاربرد آن، زیرشاخه های متنوعی را برای آن در نظر گرفته اند: گرافیک تبلیغاتی، گرافیک مطبوعاتی، گرافیک فرهنگی، گرافیک سیاسی، گرافیک تلویزیونی و طراحی داخلی. تعیین مرز دقیق و معین کردن حد و حدود بین این دسته بندی امر دشواری است. گرافیک، هنری وسیع و گسترده است که به آسانی هنرها و دانشهای دیگر را به خدمت گرفته و به آنها شکلی گرافیکی می دهد. این هنر به مرور آنچنان تنوع و تحولی پیدا کرده که بر بسیاری از رسانه های ارتباطی دیگر استیلا پیدا کرده و مخاطبان را به شدت تحت تأثیر خود قرار می دهد. ابعاد و جنبه های تازه، گرایشهای نوین، ارتباط مستقیم با دانشهای دیگر نظیر جامعه شناسی و روانشناسی و فنآوری روبه رشد آن، واژگان و تعابیر جدیدی را وارد تعاریف قبلی گرافیک کرده است. اما در هر تعریفی که برای گرافیک آورده شود، ارکان و ویژگیهای اصلی شامل تکیه بر دانش تجسمی، عناصر و نقوش تصویری و خصوصیت انتشار و تکثیر به جای خود باقی است و همین ارکان است که گرافیک را از سایر هنرها متمایز میکند. استفاده از عناصر تصویری ساده و همه فهم، بیان صریح، وسعت مخاطب و قدرت تأثیرگذاری، گرافیک را به عنوان مهمترین رسانه ارتباطی مطرح کرده است.

مهم ترین خصیصه هنرهای تجسمی __ که گرافیک کاربردی ترین آنها است __ رابطه ای است که با جهان دیداری برقرار می کند. در جهان واقعیت پیوند انسان با محیط پیرامون با بهره گیری از حواس پنج گانه ممکن میشود، اما عنصر بینایی-دیداری در هنرهای تجسمی رکن اصلی درک، فهم و خلاقیت است.

طراحی داخلی نیز به طور مستقیم و بسیار سریع و لحظه ای، با قوه بینایی مرتبط است. ، طراحی داخلی هتلها، رستورانها، فضاهای عمومی مثل سینماها، رستورانها، کودکستانها، مدارس و ...، فضاسازی های تبلیغاتی و تجاری، طراحی اجسام در میادین، علایم نورانی (نئون ها) و طراحی محیط داخلی خانه های مسکونی، همه در زمره طراحی داخلی قرار میگیرند. به عبارت دیگر میتوان گفت تمامی موارد مذکور از جمله عوامل بیانی در طراحی داخلی

هستند.

طراحی داخلی، شاخه‌ای از طراحی است که در آن بسیاری از اصول طراحی مثل گرافیک، معماری، طراحی صنعتی و معماری منظر استفاده می‌شود. طراحان داخلی با راهکارهای بصری، هویت ارتباطی، و شکل دادن حس مکان سر و کار دارند..

طراحی داخلی علمی است که در آن چگونگی استفاده از فرمها، رنگها، نقشها و تصاویر گوناگون به شکل ماهرانه، اصولی و برنامه ریزی شده در جهت بهتر ساختن وساده شدن روابط، ارتباطات، و همچنین کاملتر ساختن زیبایی محیط داخلی مطرح شده و مورد بررسی قرار گرفته است.

طراحی داخلی، روز به روز گسترده‌تر و پرکاربردتر می‌شود و رشد سریعی داشته است. محیط اطراف ما خانه ای که در آن زندگی می‌کنیم، درس می‌خوانیم، فضایی که برای صرف یک غذا انتخاب می‌کنیم و ... همه نیاز به برقراری روابط منطقی فرمی و روابط سازمان بندی دقیق بر مبنای اصول و مبنای بیان بصری دارند. انسان به واسطه طراحی داخلی با محیط پیرامون خود سخن می‌گوید، و با دیگران ارتباط برقرار می‌کند. طراحی داخلی در ایجاد فضایی مطلوب و دلنشین برای افراد جامعه نقش موثر دارد. محیط مناسب یعنی فضایی که بشر در آن بتواند فارغ از فشارهای ناخواسته روانی رشد کرده و شکوفا شود و این از خواسته های عقلانی و منطقی هر جامعه است. طراحی داخلی، ایجاد زیبایی بصری و نظم و هماهنگی مطلوب فضا است.

مقصود از تمام طرح های گرافیکی برای محیط داخلی، ایجاد فضایی برای زندگی پر نشاط و سالم و قانع کننده است. طراحی داخلی را می‌توان به دو گونه طراحی داخلی دو بعدی یا مسطح و سه بعدی یا حجمی تقسیم کرد. تعادل، تناسب، تاکید، تداوم، وحدت و تنوع، اصول یک سازمان بندی درست هستند. رنگ، نور، شکل، خط، نقطه، سطح، بافت و فضا به کمک آنها می‌آیند تا اثری مطلوب و زیبا پدید آید.

تعادل

تعادل از اصول اساسی هنر است. هنر در برقراری ارتباط با مخاطب نوعی تعادل را جستجو می‌کند تعادل در هنر بوسیله تقسیم بندی متوازن اجزاء صورت می‌گیرد. رنگ، نور و بافت نیز در حفظ تعادل یا عدم تعادل نقش دارند. البته تاکید زیاد بر تعادل موجب می‌شود اثر جذابیت خود را از دست بدهد و ایجاد کسالت کند

تناسب

برای طراحی سردر یک فروشگاه باید به این نکته توجه داشت، در بعضی مکان ها که وسیع بوده و فضای خالی اطراف یک فروشگاه یا یک مکان عمومی وجود دارد، دست طراح باز است و می‌تواند تناسبات معمولی را تغییر دهد و به طور مثال سردریک مکان عمومی یا فروشگاه را خیلی بلند تر و بالاتر از حد معمول بگیرد، چرا که به

واسطه باز بودن محیط ، بیننده به محیط اشراف کامل داشته و می تواند به راحتی سر در را دیده و آن را تشخیص دهد .

تداوم در محیط

تکرار و تصاعد و تناسب سه جزء تداوم در هنر ، عناصر اساسی به شمار می روند، تناسب که به صورت تکرار یک یا چند در میان واحد های مختلف شکل می یابد، پیچیدگی و حرکت بیشتری در خود دارد اثر بخشی تکرار و تناوب به مناسب بودن موضوع و مهارت به کارگیری آن ها بستگی دارد چنانچه تکرار عنصری به تدریج تغییر کند وزن اثر دچار رشد و تصاعد می شود ، تصاعد می تواند به سمت بالا، پایین و یا مایل جهت داشته باشد. تصاعد را در تغییر اندازه کوچک و بزرگ در تغییر شکل از چهار گوشه به دایره و غیره و در تغییر رنگ از کمرنگ به پر رنگ می توان مشاهده کرد.

تأکید در محیط

چنانچه با کم اهمیت کردن اجزاء یک ترکیب و متمایز نمودن یکی از اجزاء توجه بیننده به بخش خاصی از کار جلب بشود آن بخش را نقطه تاکید می نامند. تاکید را می توان با استفاده از رنگ ، رنگ و بافت پدید آورد . اجزاء یکسان ، نقطه تاکید کار را ضعیف می نماید. شکل های مشخص و واضح نسبت به اشکال مبهم و اشیاء عجیب نسبت به اشیاء ساده خود نمایی بیشتر دارند نحوه دسته بندی اجزاء نیز بر تاکید یک مجموعه می افزاید. اصل تاکید را می توان هم برای وحدت بخشیدن و هم ایجاد تنوع مورد استفاده قرار داد .تاکید روی یکی از عناصر در جلب مخاطب ویا بازدید کننده از یک مکان عمومی تاثیر مستقیم دارد .

ایجاد وحدت در محیط

وحدت به هر کاری انسجام می بخشد بدون عنصر وحدت اجزاء یک ترکیب پراکنده و بی ربط به نظر خواهد رسید. وحدت موجب جلب نظر می شود ، عامل مهمی در انتقال پیام است کار را قابل درک می کند و به ساده تر شدن پیام کمک می کند.

تنوع در محیط

تنوع حاصل تفاوت و تضاد است . اختلاف بین شکل ، رنگ و یا بافت، عناصر تشکیل دهنده تنوع به شمار می رود. اجزاء گوناگون چشم را به دنبال عامل وحدت در کل کار به گردش در می آورند. تنوع در حقیقت وحدت را استحکام می بخشد وحدت میل به نظم، و تنوع، کششی به سمت تحریک دارد. نقطه ، خط و سطح دارای قدرت بیان ویژه ای هستند نقاط با توجه به اندازه و نحوه به کارگیری در محیط متفاوت

هستند و ایجاد اثر بصری متفاوت می کنند.

خطوط نیز به همچنین خطوط منحنی ، خطوط شکسته ، خطوط مایل و خطوط در حالت افقی و یا عمودی هرکدام اثری متفاوت به جای می گذارند و در جای مورد نیاز و متناسب به کار گرفته می شوند. فضا مشخص کننده موقعیت و وضعیت هر پدیده عینی با سایر پدیده ها است فضا وجود هر موجود عینی را در ارتباط با سایر موجودات معین می کند و فضای داخلی و خارجی و میانی را قابل درک می کند.^۱

بافت

ازدیگر عناصر طراحی داخلی بافت است ، بافت از دو نظر قابل بحث است و از نظر فرم و شکل که وسیله درک آن قوه بینایی است و دوم از نظر خاصیت فیزیکی و جنسیت بافت که با لامسه قابل درک است. درجه انعکاس یا جذب نور توسط جسم دارای بافت اهمیت فراوان دارد . تضاد سطوح مات و خشن در کنار سطوح براق و صیقلی جذابیت فراوانی دارد و ایجاد جلوه بصری می کند. بافت زیر و خشن قدرت جلب توجه فراوان دارد و برخلاف آن بافت های صاف و صیقلی معمولاً کم رنگ و بی جذب هستند . بافت از مواد مختلف بدست می آید مثل پوست درخت سطح سنگ ، پوست حیوانات و یا نوع مصنوعی آن مثل آجر ، فلز ، پلاستیک و غیره . شدت نور و طبیعی یا مصنوعی بودن بافت بر کیفیت آن اثر می گذارد. زاویه دید و فاصله ناظر به اثر را باید در نظر داشت.

نور

نور از مهمترین اجزاء در طراحی داخلی است نورهای طبیعی و مصنوعی اثر متفاوت در محیط ایجاد می کنند . نقطه دید ناظر ، مقدار نور که به آن می تابد وزاویه دید ناظر عواملی هستند که در تمام المانها باید رعایت شوند و ترکیبی مناسب وزیبا باهم داشته باشند و دارای طرحی خوب و استاندارد باشد

رنگ

در طراحی داخلی اثر به سزائی دارد زیرا باعث ایجاد نماد میشود. مثلاً با دیدن اتوبوس قرمز دو طبقه یاد لندن می افتم و در چنین شهری یا شهرهای شمالی خودتان که فضای سبز زیادی دارند باید از رنگ سبز استفاده کرد و رنگ مکمل آن تحریک برانگیز است طبیعی است برای عده ای که در محیط گرمسیری زندگی میکنند نباید رنگ گرم به کاربرد برد بلکه بهتر است از رنگهای سرد استفاده کرد همانطور که گنبد های فیروزه ای و آبی در بافت های قدیمی کویری بسیار دلنشین است.

^۱ ونتوری، رابرت - پیچیدگی و تضاد در معماری - ترجمه محمود بشارتی راد، واهان پزشکیان

عوامل موثر در طراحی داخلی

در اینجا بد نیست باعوامل درگیر با طراحی داخلی آشنا شویم تا با دیدی بازتر و تسلّطی بیشتر به ظرافت های آن، در طول تاریخ بنگریم و پی ببریم .

معماری

هنر هر قوم بازگو کننده نمونه اندیشه و جهان بینی و معتقدات و سنتهای آن قوم است و هنر معماری بی شک یکی از بارزترین مظاهر تمدن هر قوم و ملت است و بهترین بازگوکننده نحوه برخورد آن ملت با مسائل مربوط به حیات و بینش وی از جهان خلقت است همینکه از حدود یک چهاردیواری که سقّی را تحمل می کند و تنها برای پناه دادن انسان از گرما و سرما و باد و باران و برف است فراتر رفتیم و وارد مرحله ای شدیم که در ساختمانها جز هدفهای ساده اولیه به مسائل دیگری چون تقسیم فضاها به بنیاد نیازمندیهای گوناگون فردی و اجتماعی و خلق اشکالی که با ذوق و زیبایی ما سرو کار دارد پرداختیم و در یک ساختمان به دنبال تحقق هدفهایی بالاتر از مصون بودن از سرما و گرما و دیگر عوامل طبیعت رفتیم آنگاه به دنیای هنر قدم گذاشته ایم و در این گفتار نیز شاهکارهای معماری ایرانی (خانه های سنتی کاشان) را مورد بررسی قرار خواهیم داد که هنرمندان آن به دنبال تحقق هدفهایی بالاتر از سرپناه بوده اند.

معماری در حقیقت یک نوع زبان است که بدون آموزش ، همه ملل جهان آن را درک می کنند. یک نوع بیان است و یک نوع شعر و موسیقی که هر بیننده ای را با هویت و شخصیت و تمدن دیرینه صاحبانش آشنا می سازد . هر بیننده با دیدن معماری هر کشور به تمدن آن کشور پی می برد. بنابراین آشفتگی نمادین معماری در یک شهر سبب پی بردن به ضعف مدیریت و ناهماهنگی مردم آن شهر است . عرصه ای از توانایی بشری است که در طول تاریخ همراه با رشد فکری و علمی بشر ، سازمان یافته است . یک نوع تقویم تاریخ فیزیکی است که طی قرنهای تحت شرایط زیست محیطی ، اقلیمی ، تاریخی ، سیاسی ، مذهبی ، اجتماعی و اقتصادی بازمانده تمدن های سابق است . اجتماعی ترین هنر بشری است که با همه افراد بشر ارتباط ناگسستنی دارد ، زیرا در هر فضا و مکان با آن رابطه داریم . بنابراین معماری ، سرآمد همه هنرها و بارزترین جلوه فرهنگ هر قوم در هر دوره تاریخی و بازمانده آثار هر قوم در طول تاریخ است .

طراح داخلی

رهبر و نظام دهنده نوازندگانی است که هر یک به تنهایی نمی تواند بنوازد. منبع توانمندی است که جوهره فضا و مکان ، خلوص و تنوع در سازمان دهی فضا ، روشنایی و معنای ارزشی محیط را متناسب با شیوه زندگی و

زمان ، خلق می نماید. او مترجم زبان است (زبان انسان ها) که تمدن ، آداب و فرهنگ و تاریخ کشور را به راحتی برای همه زبان ها نقل می کند و در یک جمله ، او ترسیم گر تمدن و ایدئولوژی ملت هاست . اندیشمند توانمندی که امواج متلاطم مدرنیته او را گرفتار نمی سازد و نیز دنباله رو قدیمی ها به طور کورکورانه نیست .

تعریف مرز طراحی داخلی (منحصراً طراحی داخلی مربوط به خانه های مسکونی)

لغت مرز به معنی حد و سرحد است ^۱.

در تعریف مرز طراحی داخلی ، ابتدا جمع بندی نظرات بعضی از دانشجویان (دانشجویان معماری، گرافیک و طراحی صنعتی از دانشگاههای علم و صنعت و شاهد) در زیر ارائه می گردد:

۱- از دو نظر می توان به این مسئله نگریست :

۱-۱- معماری حرکتی طبیعی و غریزی انسان بعنوان موجود زنده برای تهیه سرپناه است پس می توان به چگونگی شکل گیری معماری و در نتیجه طراحی داخلی پرداخت . در اینجا اقلیم است که سبب مرز می شود و اقلیم یکسان همسانی در عوامل موثر در طراحی داخلی را موجب می شود.

۱-۲- گرافیک بعنوان هنر ، برای بیان تفکرات و عقاید است آنگاه، سنت (سابقه تاریخی ، طرز تفکر و بینش جامعه) مرز آن را شکل می دهد و سنتهای یکسان باعث بوجود آمدن طراحی داخلی یکسان می شوند.

۲- مرز طراحی عامل جداکننده طراحی یک منطقه از منطقه دیگر است . ویژگی ای که باعث می شود طراحی یک منطقه را نتوان به منطقه دیگر انتقال داد . هر منطقه نیازمند طراحی خاص خود است که در آنجا پاسخگوی نیازها باشد . و مرز را اقلیم ، فرهنگ ، اقتصاد و ... بوجود می آورند .

۳- مرز به معنای حد است و در کل به هر چیزی که مشخص کننده حدود باشد مرز گفته می شود . مرز گرافیک گذر از یک گرافیک خاص و ورود به یک گرافیک خاص دیگر است ؛ محدوده زمانی یا مکانی یک گرافیک خاص .

۴- مرز عامل مشخص کننده و تعیین کننده، یا همان ویژگی هاست . وقتی از طراحی داخلی ماسوله نام می بریم یا طراحی داخلی ماسوله را از طراحی داخلی محیطی ایبانه تفکیک می کنیم پس طراحی داخلی ماسوله برای خود ویژگی هایی دارد که خاص خود ماسوله است . مرز طراحی داخلی ، همان ویژگی هاست.

۵- در طراحی داخلی ، نیازها و عملکردها ثابت و پاسخ به نیازها و عملکردها نیز ثابت است ؛ اما طریقه پاسخگویی به نیازها به عوامل متفاوتی وابسته است :

- نوع تفکر و عقاید و ایده های طراح

- فرهنگ معمار و جامعه

- اقلیم و آب و هوا و موقعیت طبیعی منطقه

^۱ - عمید ، فرهنگ عمید